

Turkiskir sjórænarar taka 30 kvinnur og börn í Hvalba sum trælir

Á sumri 1629 komu trý turkisk sjórænarskip inn á Hvalba. 6 fólk vórðu myrd, og meira enn 30 kvinnur og börn vórðu rænd umborð og ferd burtur sum trælir skrivar Viggo Dalsgaard m.a. í hesi greinini úr Suðuroynni

Fyrsti prestur, N. Andersen nevnr í Suðuroy er Ísmal Nielsen, hann fekk lívsbræv uppá embætið 12. mars 1550, og sat til 1601. Einaferð tók eitt eingilskt fiskiskip hann við sær til Íslands, og tveittu hann síðani upp á land í Íslandi, hagani tað eydnaðist honum at koma aftur til Føroyar, onkursvegna.

Hann var mangan illa fyrri av sjórænarum, og sigst til endan vera deyður í hungri. Kona hansara yvirlivdi hann, og doyði sum einkja á mensalgóðsinum í Porkeri. (Mensalgóðs — hetta orðið kemur av látinska orðinum Mensa, tað sama sum borð á føroyskum. Hetta var góðs, hvørs úrtøka var ætlað til borðfað til bispur og prestar. Hesin garðurin í Porkeri var frá katólskari tíð, hevur verið nógv eldri enn hinir prestagarðarnir í Føroyum. Teir komu eftir trúbotina. Hanshardi gjørdi tað, at náðingsgarðarnir komu aftrat prestagarðunum í 1632. Tað var hann, sum var orsøkin til, at teir vóru lagdir prestunum til um allar Føroyar).

Ein sonur teirra var Ísakur Ísmalson, hann var eina tíð bóndi í Dimun. Síðani flutti hann til Skúoyar, tá var hann sýslumaður fyrri Sandoyar sýslu. Hann búði í Breiðustovu í Skúoy. Mensalgóðið í Porkeri, hevur verið kirkjugóðs frá katólskari tíð.

Tá Ísmal Nielsen var deyður, kom Rasmus Sørensen sum prestur í Hvalbæ frá 1601 til 1627. Hann nevndi Gunnar á Toft her í blaðnum, hann var faðir til Servin í Húsavík, og konu Lucas Debess.

Tá Rasmus Sørensen í 1627 var farin vestur í Vágar, gjørdist sonur hansara Povel Rasmussen prestur í Suðuroy.

Á sumri 1629 komu 3 turkisk sjórænarskip inn á Hvalbæ, og kastaðu akker niður. Tað verður sagt, at ein maður av Neystagarði visti teim veg inn á Hvalbæ. Hetta skuldi hann gera í hevnsøk, tí hann meinti seg vera órættaðan av bróður sínum í arvaskifti. Hann lat seta eld á Neystagarð, sum bróðurin sat á, og visti turkunum um í bygðini.

6 fólk vóru myrd, og yvir 30 kvinnur og börn vórðu rænd umborð, og ferd burtur sum trælir.

Harra Pól prestur var riðin niður til strandar, har turkarnir komu á land, og hevði 7 ára gamlan son við sær. Ein av høvuðsmónum, sum í land kom, legði seg at biðja eftir muhamedanskum siði. Óvitið læi at honum, helt atburðin vera løgnan. Turkurin gjørdist óður, vildi taka dreingin. Faðirin flýddi við soninum undir arminum, yvir til hest sín, og tað eydnaðist honum at sleppa í saðilin, og reið við soninum fram í dalin, og upp í fjallið, og fleiri turkar aftaná. Tað køvdi av í mjørka, prestur kastaði kappan, lat hestin fara, legði sonin í eina holu millum nakrar steinar, og krógvaði seg sjálván skamt í frá, so hann sá til dreingin. Turkarnir fingur hendur á hestin og funnu kappan. Ein av teim lat seg í kappan, og tá drongurin sá hann, helt hann tað vera faðirin, og rópti, um at taka seg við. Nú sóu turkarnir hann, og tóku hann á hondum. Hann rópti so hart í sínari neyð, at faðirin hoyrði tað, og váðaði sær ov langt fram undan hamrinum, har hann hevði krógvað seg. Turkarnir fingur eyga á hann, og vildu grípa hann, men prestur vildi heldur doyggja, enn falla í ránsmannahendur; hann rann út á eggina, og leyp út av, men tá hendi tað, at hann steðgaði í eini rök, í Gimbrarókin, teir kalla; fallið var 15 favnar, men hann slapp við lívinum. Í rókini hitti hann fólk úr Trongisvági, sum vóru flýdd hagar, og við tveimum av hesum fólkom fór hann oman á Sagistanga, fyrri at ganda Turkaskipini. Teir spurdu hann, um allir turkarnir vildu umkomast av gandinum, men hann svaraði, at neyvan var helvtin av teim feig. Teir ráddu honum til at lata tvey av skipunum stranda. Hann tók 3 flur, setti tær á sjógvin, eftir at hava lisið eina bøn yvir teimum. Tvær av teimum sukkur, men tann triðja varð flótandi, so leingi, teir tekta hana. Beint eftir hetta, kom hann av grímd av landnyrðingi, og aldan reis frá grunni.

Tað størsta og tað minsta av turkaskipunum strandaðu við Hundagjónnu, undir Leirabø. Ikki ein sál kom livandi á land; líkini av yvir 300 turkum, og av presta-soninum, róku upp á Gjørðasand, har túgvurnar, ið har eru enn nevast Turkagravnir, og nakrir reyðir, grønir Granit- og Sandsteinar, hvitblettuðir steinar, ið annars ikki finnast í Føroyum, eru nevndir Turkasteinarnir, og vera sagdir, vera barlastagrót úr ránsmannaskipunum. Annan dagin eftir, skifti hann ættina, so triðja skipið eydnaðist at sleppa út, tað sigldi norð eftir, og neyðarrópin til fangarnar hoyrðist líka í land.

Prestur, sum av fallinum hevði fingið heilaskjálvtá, gjørdist svakligur av hesum; hann læi í heilum. Tá ið hann jarðaði sonin, segði hann: »Nú vil eg læa, til eg siggi hann aftur, men grátið hevði eg, um hann var fangi.« — Árið eftir legði hann kallið niður, av tí at hann var skaddur til sinnið, men fekk eitt sindur at liva av, av kallinum.

1632 lat fútin, Mads Christensen Gullandsfar, hann kalla á ting, har samtiðis tveir aðrir prestar vóru tilsteðar, og spurdi hann, um hann var faðir at tí barninum, sum Anna Olufsdatter, ár 1624 hevði átt, í Suðuroy, hvørja sak, tá barnið var føtt, Servin, bróður til Harra Povel, hevði átiðið sær. Um hann nú, meðan hesir góðu menn tað hoyrdu, vildi viðganga, sum tað hoyrðist sum slatur, at hann skuldi vera faðir til hetta barn. Hartil svaraði fyrrverandi presturin, og segði, at hann kundi ikki siga seg frian fyrri hesa kvinnu, tó at bróðurin, Servin Rasmusen, hevði tikið sær hesa sak uppá, men sum hann var púra ósekur í; harafturat viðgekk Harra Povel, at hann hevði fingið bróðurin til hetta, fyrri sjálvur at sleppa undan skuldini.

Sakin var á vártingi í Suðuroy 1624 avgjørd so, at Servin fyrri frillulevnað, hevði bött tvær merkur í silvuri fyrri konufólkið og seg sjálván. Harra Povel, sum bað Gud betra seg, at hann nakrantið var komin í hesa óluku, gramdi seg um, at hansara umstøður vóru sera vánaligar, sum hvør maður visti, men hann vildi fegin tingast við fútan, um hann kundi sleppa við einari bót. Hann beyð sær til, at gjalda eina bót uppá 60 gyllin í peningi, sum fútin tók við; tó við teirri treyt, at bispur Hans Resen fekk sakina til endaliga avgerð. Í sakarfallslistanum, árið eftir, stendur hann skrivaður við hesi viðtiknu bótini, fyrri seg og konufólkið. Eftir hetta fór hann av landinum, og fór til Noregs. — Eftirmaður hansara í embætinum, Hans Hardi, hann sum gekk burtur á Kvalnesi, fær skyld fyrri, at tað var hann, sum østi fútan, til at taka hesa gomlu sakina upp móti tí svakliga, avsetta prestinum, fyrri at hann kundi sleppa frá at føða Harra Povel av kallinum.

Um somu tíð sum hesi fólkin vóru tikin sum fangar í Hvalbæ, vórðu nógv fólk eisini rænd í Íslandi. Seinri komu boð frá Kristian kongi fjórða, um at savna pening inn í Føroyum og Íslandi, til at keypa fangarnar leysar við. Nøkur fólk komu aftur til Íslands, men føroyingar svaraðu, at teir høvdu ikki ráð at lata nakað, so hvalbingarnir vórðu verandi í trældóminum.

Meðan føroyingar góvu hetta svarið, vóru tað menn, ið sótu við fleiri gørdum undir sær, so neyvan hava teir verið so armir, sum teir sögdu seg vera.

Eftir tí, tingbókin sigur, var tað bara eitt turkaskip, ið strandaði á Hvalbæ.

Viggo Dalsgaard